

питања. Књаз Данило је осјетио да се питање Црне Горе не може рјешавати одвојено од херцеговачког и других устаничких покрета на Балкану. Зато је Црна Гора подстицала и цнаисијатлмхш баш у овом периоду енергично подстицала и помагала устаничке покрете, настојећи да се још више наметне европској дипломатији и тако актуелизира међународно разрјешавање црногорског питања. У склопу ослободилачког покрета на Балкану, аутор (додуше доста површно) помиње српско-црногорске контакте у циљу заједничке акције и борбе. Кроз читав рад, Јованових стално повезује и упоредо обрађује црногорско и херцеговачко питање. Можда је могао избјећи нека детаљисања о збивањима у Херцеговини. Темељито је обрадио став Аустрије и њено интересовање за Црну Гору, која се уклапала у њене планове. Ово интересовање је појачано и њеном зебњом послје заједничке акције Русије и Француске око разграничења између Црне Горе и

Турске и постављања црногорског питања као значајног момента у односима међу великим силама. Сасвим је природно што је Аустрија, с обзиром на своје планове, упорно подржавала Турску у њеном доказивању протектората над Црном Гором, тј. као њену унутрашњу ствар.

Књига је методолошки добро замишљена, са изврсним стилем и језиком. Али, уз све похвале које заслужује, могу јој се дати и одређене примједбе. Један дио текста овог рада требало је да отпадне, нарочито детаљисање о разграничењу, пошто је аутор о томе већ објавио рад. Тиме би књига добила још више у квалитету. Чуди нас да аутор није дао предговор и закључак.

Сматрамо да књига Радомана Јовановића даје значајан допринос расвјетљавању црногорске историје XIX вијека, нарочито кад се ради о борби за међународно признање независности Црне Горе.

др Томислав Жугић

ДР ДРАГО БОРОВЧАНИН, КПЈ И РАЗВОЈ НАРОДНЕ ВЛАСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1941—1945, САРАЈЕВО 1982, СТР. 353

Др Драго Боровчанин је један од ријетких историчара Босне и Херцеговине који је свој дугогодишњи научноистраживачки рад усредредио на проучавање сложених питања рађања, развоја и рада народне власти у Босни и Херцеговини у периоду 1941—1945. године. Његова студија о изградњи босанскохерцеговачке државности 1941—1945. године, за коју је добио врло високо и научно признање (Награду 4. јул, пионирски је рад не само у историографији НОР-а Босне и Херцеговине већ и много шире од тога. При томе имамо у виду чињеницу да су на тлу Босне и Херцеговине одржана историјска засједања АВНОЈ-а у Бихаћу 1942. и у Јајцу 1943. године, на којима су ударени темељи државности нове Ју-

гославије на социјалистичким основама. Досадашњи историографски радови о овој теми више су обрађивали њену правну и политичку компоненту — тежиште је било усмјерено на ослободилачку димензију првих органа револуционарне власти.

У својој најновијој студији — КПЈ и развој народне власти у Босни и Херцеговини 1941—1945 — др Боровчанин акценат ставља на улогу КПЈ у револуционарном преврату до којег је дошло у периоду НОР-а и револуције 1941—1945. године. Ова књига, у ствари, представља добар избор тематских расправа, научних саопштења и других већ објављених прилога, који су складно укомпоновани у једну цјелину. Иако је КПЈ била организатор и водећа снага НОР-а

за сво вријеме његовог трајања, иако је имала јасну визију да се кроз форму народноослободилачког рата извојује и социјално ослобођење народа — она је до засједања у Столицама септембра 1941. године дјеловала доста суздржано. Кардељев чланак у „Борби“ од 19. октобра 1941. године (Народноослободилачки одбори морају постати истински привремени носиоци народне власти) представља прекретницу у ставу КПЈ према антифашистичкој борби као револуцији. До тада су, закључује с разлогом др Боровчанин, органи власти у Босни и Херцеговини, као и на ширем подручју земље, дјеловали доста неуједначено. С тим у вези ни њихове функције нијесу биле истовјетне. Но, то је била и могућност да се револуционарна трансформација одвија на начин како је тај чин схватан од чланова КПЈ по бројним њеним организацијама, Отуда на неким подручјима имамо лутања, па чак и радикалних грешака у к поимању функције народне власти, док се на другим подручјима радило књишки у позитивном смислу теријени. Чињеница да је територија Босне и Херцеговине у преломним догађајима НОР-а и револуције била, у ствари, њен центар у коме су се налазили Централни комитет КПЈ и Врховни штаб — позитивно је утицала на развој народне власти у Босни и Херцеговини у свим њеним фазама.

У комплексу питања која прати, аутор је посебну пажњу поконио следећим темама: Титова улога у изградњи народне власти и посебно у изградњи босанско-херцеговачке државности, револуционарни карактер народне власти у Југославији, облици органа народне власти у Босни и Херцеговини, третман Босне и Херцеговине у одлукама Другог засједања АВНОЈ-а, оснивање и дјелатност ЗАВНО Босне и Херцеговине и, најзад, правни значај докумената Првог и Другог засједања ЗАВНО БИХ-а. То су, у ствари, окоснице

система нове власти која се стварала у Босни и Херцеговини у периоду НОР-а и револуције 1941—1945. године.

Др Драго Боровчанин ове процесе сагледава у јединственом концепту НОР-а и револуције која се одвија на интегралном југословенском простору. Босанско-херцеговачка државност није супротстављена државности нове Југославије, већ се посматра као њен дио, као дио цјелине без које не би била могућа државност ни једног дијела Југославије, па тако ни Босне и Херцеговине. Управо због тога јединствена револуција народа Југославије представља и својеврстан концепт револуционарне трансформације друштва уопште. У томе се огледа и њен допринос теорији о револуцији и револуционарној борби.

Књига КПЈ И РАЗВОЈ НАРОДНЕ ВЛАСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1941—1945. ГОДИНЕ неоспорно је драгоцјен историографски рад. Богата је фактографским подацима, који су фундирани на ваљаним архивским изворима. Одговорила је на већину покренутих питања. Она прије свега даје јасан преглед настанка, развоја и изградње нове народне власти у Босни и Херцеговини у периоду 1941—1945. године. Аутор, међутим, каже да не претендује на потпун одговор на сва покренута питања. Вјероватно при томе мисли и на теоријско питање о карактеру власти првих НОО 1941/1942. годину: да ли су они заиста привремени или стални органи револуционарне власти и поготово на питање зашто је релативно касно конституисано ЗАВНО Босне и Херцеговине с обзиром на околност да се управо у то вријеме централно руководство НОР-а налазило на том простору.

Књига је опремљена неопходним регистрима. Вјерујемо да ће брзо наћи пут до читалачке публике, посебно студентске, и да ће одговорити својој намјени.

Др Зоран Ласић